SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: KAA 5/2020 vp Kansalaisaloite Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi

Lakivaliokunnan kuuleminen 8.12.2021 klo 9.00

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että kansalaisaloite on tärkeä lainsäädännöllinen vaikutuskeino demokraattisessa yhteiskunnassa, ja sen kautta nousee julkiseen keskusteluun tärkeitä kysymyksiä. Asianajajaliitto pitää monia kannabiksen dekriminalisointia vaativassa kansalaisaloitteessa esille tuotuja seikkoja kriminaali- ja yhteiskuntapoliittisesti huomionarvoisina.

Huumausaineiden käytön rangaistavuutta koskevassa keskustelussa on syytä erottaa laillistaminen, dekriminalisointi ja depenalisointi. Huumausaineiden käytön rangaistavuuden tarkoitus on ollut nk. yleispreventio, eli sillä pyritään vaikuttamaan ihmisten käyttäytymiseen. Tällä perusteella huumausaineen käyttö on alun perin kriminalisoitu Suomessa. Voidaan hyvin perustein asettaa kyseenalaiseksi, toimiiko sääntely tänä päivänä tarkoitetulla tavalla yleispreventiivisesti.

Suomen Asianajajaliitto kuitenkin katsoo, että aloite kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamisesta ei sellaisenaan ole käytettävissä lainsäädännön valmistelun pohjaksi. Yhden huumausaineen käytön dekriminalisointia olisi pidettävä epäjohdonmukaisena sääntelynä, kun tämän huumausaineen muu hallussapito, välittäminen ja levittäminen säilyisi edelleen rangaistavana. Huumausaineiden käytön rangaistavuuden puolesta ja vastaan puhuvia seikkoja tulisi asian jatkovalmistelussa tarkastella yhtenä kokonaisuutena kaikkien huumausaineiden osalta.

Vaikka päihdepoliittiset kysymykset ovat poliittisesti varsin latautuneita, Suomen Asianajajaliiton näkemys on, että rikosoikeudellisia linjauksia tulisi ensisijaisesti lähestyä rikosoikeuden yleisten oppien kautta. Suomalaisen rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluu muun ohessa oikeudenmukaisuusperiaate, tehokkuusperiaate, humaanisuusperiaate, ennustettavuusperiaate ja nk. ultima ratio -periaate. Suomen Asianajajaliitto näkee, että huumausaineiden käytön rangaistavuuteen liittyy ongelmia sekä tehokkuusperiaatteen että humaanisuus-

ja ultima ratio -periaatteen kannalta. Nämä perustavat oikeusperiaatteet tulee huomioida myös asian jatkovalmistelussa. Rikosoikeudella on myös hyvin läheinen suhde perus- ja ihmisoikeuksiin.

Edellisen lisäksi Suomen Asianajajaliitto katsoo, että jatkovalmistelun tulisi perustua tieteellisen kriminalipolitiikan tuottamaan tutkimustietoon. Olisi tärkeää tehdä laajempi selvitys, mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia eri sääntelyvaihtoehdoilla olisi. Erityisesti tulisi pyrkiä selvittämään sitä, minkälainen vaikutus dekriminalisaatiolla olisi yleisesti huumausaineiden käyttöön ja miten se vaikuttaisi huumeiden käytöstä aiheutuvien sosiaalisten ja terveydellisten haittojen torjuntaan.

Suomen Asianajajaliitto esittää, että oikeusministeriö asettaisi laajapohjaisen työryhmän arvioimaan huumausaineiden oman käytön kriminalisointiin liittyvää sääntelyä. Samalla tulisi selvittää, olisiko huumausaineiden käytön depenalisaatio mahdollinen sääntelyvaihtoehto. Asianajajaliitto katsoo, että ainakin tässä vaiheessa tarvitaan asiasta vielä lisää kotimaista tutkimusta. Mahdollista lainmuutosta tulisikin edeltää huolellinen vaikuttavuusarviointi.

Huumausaineen käyttörikoksen dekriminalisoinnille ei ole sinänsä kansainvälisestä lainsäädännöstä (mm. Palermon yleissopimus) tai Euroopan unionin lainsäädännöstä johtuvaa estettä. Lainsäädännön vaikutusten arvioinnissa Suomen tulisi seurata yleiseurooppalaista kehitystä. Erityisen tarkasti tulisi perehtyä Saksasta saataviin tutkimustuloksiin, koska yhteiskuntamme ovat varsin samanlaisia ja germaaninen lainsäädäntö on lähellä pohjoismaalaista rikoslainsäädäntöä. Pohjoismaista Norja on puolestaan ollut pisimmällä dekriminalisointihankkeissa.

Huumausaineiden käytön kriminalisoinnilla ei ole ns. suojeluobjektia, kuten asiassa kuullut rikosoikeuden professorit ovat todenneet. Huumausaineen käyttö vahingoittaa ensisijaisesti käyttäjän omaa terveyttä. Lähtökohtaisesti demokraattisessa yhteiskunnassa ei suojeluintresseiksi voida hyväksyä muita kuin yksilön vapauspiiriin kuuluvia asioita. Asianajajaliitto kuitenkin katsoo, ettei huumausaineiden käyttöä voida tarkastella yksinomaan yksilönvapauteen liittyvänä kysymyksenä, koska erityisesti huumausaineriippuvuuteen lieveilmiöineen kytkeytyy laajempia yhteiskunnallisia ongelmia ja monissa tapauksissa oheisrikollisuutta.

Huumausaineiden käyttö ja niihin liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet Suomessa ja myös huumeita ongelmallisesti käyttävien henkilöiden lukumäärä on kasvanut. Huumausainerikollisuuden arvioidaan muuttuneen viimeisen kymmenen vuoden aikana aiempaa organisoidummaksi, ja huumeiden maahantuonti on usein kytköksissä kansainväliseen rikollisuuteen. Tilannetta voidaan pitää huolestuttavana. Suomen Asianajajaliitto katsoo, että poliisin voimavarat tulisi

myös huumausainerikollisuudessa mahdollisimman pitkälti kohdentaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan. Vakuuttavaa tietoa siitä, mikä merkitys huumausaineiden käyttäjien rikosoikeudellisella kontrollilla on keinona selvittää poliisitutkinnassa varsinaista huumausainerikollisuutta, ei ole esitetty. Jatkossa tulisi objektiivisesti selvittää se, onko dekriminalisoinnilla tosiasiallisesti poliisin esille tuomia negatiivisia vaikutuksia mahdollisuuksiin tutkia vakavaa huumausainerikollisuutta.

Huumausaineiden haittojen vähentäminen sekä ennaltaehkäisy on ennen muuta pitkäjänteinen sosiaalipoliittinen ja kansanterveydellinen haaste, ei niinkään kontrollipoliittisin ja rikosoikeudellisin keinoin ratkaistava ongelma. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa siihen tulee puuttua antamalla terveydenhuollolle ja sosiaalipalveluille riittävät taloudelliset resurssit. Käytön rangaistavuudella ei ole kestäviä perusteita, jos se tosiasiallisesti heikentää huumausaineiden ongelmakäyttäjien mahdollisuuksia hakeutua hoitoon ja saada heille kuuluvia palveluita.

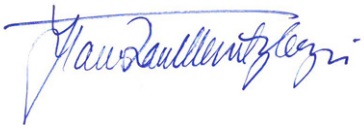
Tältä osin rangaistavuuteen liittyy yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmia. THL:n tutkimuksen mukaan lähes puolet nuorista on kokeillut huumausaineita elämänsä aikana. Käytön rangaistavuus koskettaa kuitenkin eniten kaikkein huonoimmassa asemassa olevia henkilöitä. Yksilötasolla päihderiippuvuudesta kärsivällä voi olla monenlaisia ongelmia, jotka kietoutuvat toisiinsa: fyysiset sairaudet, mielenterveydelliset tai neurologiset ongelmat, arjen hallinnan ongelmat ja väkivallan uhka. Ongelmat ovat pahimmillaan ylisukupolvisia. Moni huumeriippuvuudesta kärsivä ei kuitenkaan saa nykyisestä järjestelmästä riittävää apua ja tukea. Marginaaliin joutuneiden ihmisten epäluottamus viranomaisiin ja ammattiauttajiin on monin paikoin syvää ja monella on kokemuksia mielivallasta. Selvänä on pidettävä, ettei rikosoikeudellisilla sanktioilla paranneta sairautta nimeltä päihderiippuvuus, minkä vuoksi ongelmaan on puututtava ensisijaisesti muilla keinoilla.

Toisaalta kenen tahansa nuoren kohdalla käyttörangaistukset voivat johtaa yllättävään rangaistuskumulaatioon. Merkinnät rikosrekisteriotteessa säilyvät viisi vuotta. Seuraamukset yksilön kohdalla voivat osoittautua kohtuuttomiksi ja estää henkilöä mm. työllistymästä tai saamasta opiskelupaikkaa.

Asianajajaliitto katsoo, että kansallisella tasolla huumausaineiden käytön yleisyyttä, kansalaisten asenteita ja huumausaineiden käytön kansanterveydellisiä haittoja koskevissa kysymyksissä tulisi nojautua ennen muuta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tuottamaan tutkimustietoon. Olennaisia kysymyksiä on se, onko kriminalisoinnilla ja käytön yleisyydellä yhteyttä, ja lisääkö käytön rangaistavuus sosiaalisia ja terveydellisiä haittavaikutuksia.

Helsingissä 7. päivänä joulukuuta 2021

Suomen Asianajajaliitto

Hanna Räihä-Mäntyharju
Asianajajaliiton puheenjohtaja

LAATI

Antti Riihelä, Asianajaja, Helsinki